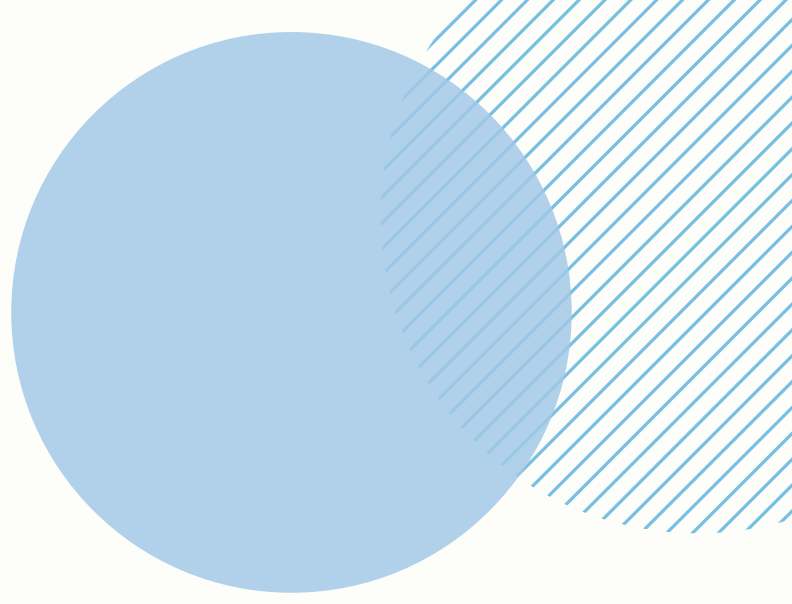

Temmuz 2019

RİSK ALTINDAKİ ÇOCUKLARIN GÜÇLENDİRİLMESİ PROJESİ

ETKİ DEĞERLENDİRME RAPORU

Risk Altındaki Çocukların Güçlendirilmesi Projesi

Etki Değerlendirme Raporu

Araştırma Ekibi: Aysun Koca, Ayşegül Kanal, Aytül Özcan, Cem Avcı,
Fatma Betül Çetin, Melis Karakaş, Şefika Kübra
Kalender

İzleme-Araştırma ve Raporlama: Aysun Koca

Tasarım: Şefika Kübra Kalender

Destekleyen: Empower Foundation

GİRİŞ	1
PROJENİN DEĞİŞİM TEORİSİ	2
Arka Plan Bilgisi: Mevcut Durum, Sorun ve İhtiyaçlar	2
Amaç, Beklenen Değişimler ve Göstergeler	4
Hedefler	6
ETKİ DEĞERLENDİRME	7
Etki Değerlendirme Çalışmasının Kapsamı ve Yöntemi	7
Hedef kitle/Çocuklar özelinde sonuçlar/etkiler	8
SONUÇ VE ÖNERİLER	19
EKLER	20

GİRİŞ

Sulukule Gönüllüleri Derneği 2010 yılında kurulduğundan bu yana, Karagümrük bölgesinde, risk altındaki, dezavantajlı, ayrımcılığa maruz kalmış gruplarla hak temelli faaliyetler organize etmektedir.

Dernekte ve çocukların devam ettiği okullarda yapılan çalışmalarındaki hedefleri şöyledir:

- **Risk altındaki çocukların eğitime erişebilirliğine destek olmak, okula bağlamak.**
- **Yaratıcılığı destekleyen katılımcı yöntemlerle çocuk dostu alanlar oluşturmak.**
- **Özellikle okul alanında hak temelli atölyeler ile çocukları sosyal ve psikolojik yönden güçlendirmek.**
- **Okulu terki önlemek için bütüncül yaklaşım içeren modeller geliştirmek, bu modelleri yaygınlaştırmak.**
- **Okulu terki önleme konusunda okul yönetimi, öğretmenler, veli, öğrenci ve sivil toplum ayaklarını birlikte güçlendirmek.**
- **Eğitim hakkından yararlanabilmeleri için maddi imkânı yetersiz olan çocuklara beslenme ve burs desteği sağlamak.**

Derneğin hedef kitlesini oluşturan çocuklar 6-18 yaş grubunda risk altında, dezavantajlı, ayrımcılığa maruz kalan çocuklardır.

Özellikle Sulukule'nin yıkım zamanından bu yana takip edilen edilen çocuklarla, 2010 yılında dar bir kitle ile başlayan çalışmalar, bugün farklı etnik gruplara mensup (Roman, Kürt, Türk ve Suriyeli), yaş aralığı genişlemiş ve farklı ihtiyaçları olan çocuklardan oluşmaktadır. 2018 yılı boyunca 305 çocuk, genç, kadın ve öğretmen ile çeşitli çalışmalar yürütülmüştür.

Risk Altındaki Çocukların Güçlendirilmesi Projesi de SGD'nin bahsi geçen bu hedeflerin gerçekleşmesine yönelik gerçekleştirmekte olduğu çalışmalardan biridir.

Söz konusu hedeflerin güçlü ve geliştirilebilir yanlarının ortaya konması, Risk Altındaki Çocukların Güçlendirilmesi Projesi'nin etkisinin ortaya çıkarılabilmesi ve gelecekte yapılacak projeler için öneriler geliştirilebilmesi amacıyla bu rapor hazırlanmıştır.

2017-2019 yıllarında¹ Karagümrük bölgesindeki Hattat Rakım ve Karagümrük Ortaokullarında okuyan toplam 113 çocukla, selamlaşma, iletişim, şiddetsiz iletişim, sözsüz iletişim, çatışma yönetimi, iyi olma hali, ayrımcılık, ekip çalışması, birlikte yaşam, toplumsal cinsiyet temalarında atölyeler gerçekleştirilmiştir.

Bu raporda atölyelere dair 254 adet Gönüllü Değerlendirme ve Gözlem formu, 15 kez toplam 75 çocukla gerçekleşen odak grup görüşmeleri sonuçları, çocuklara uygulanan ön-son test sonuçları ve atölye gönüllülerinin genel olarak atölyeleri ve Sulukule Gönüllüleri Derneği'nin faaliyetlerini değerlendirdikleri odak grup toplantıları analiz edilmiştir.

¹ 2017-2018 dönemi Empower tarafından desteklenen 1. yılki projeyi, 2018-2019 dönemi Empower tarafından desteklenen 2. yılki projeyi kapsamaktadır.

PROJENİN DEĞİŞİM TEORİSİ

Arka Plan Bilgisi: Mevcut Durum, Sorun ve İhtiyaçlar

Çocukların insan haklarına ilişkin en temel metin Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS)'dir. ÇHS'ne yön veren temel dört temel ilke sözleşmede yer alan bütün maddelerin çatısını oluşturmaktadır. Ayrım gözetmemek, yaşama ve gelişme hakkı, yüksek yararın gözetilmesi ve katılım hakkı bu bahsettiğimiz temel ilkelerdir. Çocuklar için temel bir hak olan Eğitim Hakkı'nın layığıyla hayata geçebilmesi çocukların bu dört temel hakkını kullanabiliyor olmasına bağlıdır.

Eğitim tüm çocuklar için mevcut, erişilebilir, kabul edilebilir ve uyarlanabilir olmalıdır. Eğitime erişim denildiğinde her zaman okullaşma oranlarından bahsedilir ve o oranlar bir sistem kaydı olduğu için, hep çok yüksektir. Ancak Sulukule Gönüllüleri'ne göre okula devam, sınıf tekrarı ve erken ayrılma oranları da eğitime erişimin önemli göstergelerindedir.

Devamsızlık, çocukların eğitim ve öğretimden erken ayrılma riski anlamına gelmektedir ve önleyici programlar geliştirilmesi gerekmektedir. Türkiye'de 2017 verilerine göre eğitim ve öğretimden erken ayrılma oranı %32,5'dir (Eğitim Reformu Girişimi, Eğitim İzleme Raporu 2017-18).

Türkiye'de okul dışı çocuk sayısı, UNESCO'nun Herkes İçin Eğitim girişimi kapsamında 2015 yılında Türkiye'yi evrensel temel eğitim koşullarını karşılamayan 33 ülkeden biri yapmıştır. Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV), Eğitim Reformu Girişimi (ERG) ve Kadın Adayları Destekleme ve Eğitime Derneği (KADER) tarafından hazırlanan "Türkiye'de İlköğretim Okullarında Okulu Terk Ve İzlenmesi İle Önlenmesine Yönelik Politikalar" başlıklı araştırmanın sonuçlarına göre okulu terk durumu 5. ve 6. sınıflarda yoğunlaşmaktadır. Aynı rapora göre annenin okuryazar olması kız çocukları okula devam oranını yüzde 60 oranından artırmaktadır, ancak annenin okuryazar olmadığı durumda kız çocukları yüzde 85 oranında okulu terk etmektedir.

Diğer yandan, 2011 yılına ait bir çalışmanın sonuçlarına göre ise (Şimşek, H. (2011). Lise öğrencilerinde okulu bırakma eğilimi ve nedenleri (Güneydoğu Anadolu Bölgesi örneği)) çocukların okulda ilgi alanlarının önemsenip, yeteneklerini ortaya koyabiliyor olmaları okul terkinde etkili bir faktör olarak belirlenmiştir. Okulunda yeteneklerini ortaya koyma imkânı verildiğini düşünen çocuklarda okul terki eğitlimi yüzde 10 iken, okulda yeteneklerini sergilemeye imkân verilmediğini düşünenlerin oranı neredeyse yüzde 40'a ulaşmaktadır.

Aynı çalışmada okuldaki sosyal etkinliklerin okulu bırakma eğilimini azalttığı da vurgulanmaktadır. "Okuldaki sosyal etkinliklere isteyerek katılanlarda okulu bırakma eğilimi yüzde 13 iken, sosyal etkinliklere katılmayanlarda bu oran iki katından daha fazladır (yüzde 28)." Okuldaki faaliyetlere katılımın okuldaki yabancılaşmayı ve okuldan ayrılma riskini azalttığı savunulmaktadır. Pek çok benzer araştırmada okullardaki spor ve sosyal faaliyetlerin çocukların okulla bağının güçlenmesini sağladığı ortaya konulmuştur.

Eğitim hakkına erişim anlamında 2011 yılında gerçekleştirilen "Roman Çocuklar ve Eğitim" çalışmayı sonuç sunumlarında belirtilen "yoksulluktan kaynaklanan sorunlar", "eğitim ve sosyal sermayeden kaynaklanan sorunlar", "eğitim sisteminden kaynaklanan sorunlar" ve "ayrımcılık ve eğitimin niteliğinden kaynaklanan sorunlar" halen devam etmektedir.

Projede risk altındaki çocuklar olarak tanımlanan çocuklar Karagümrük'te, eskiden Sulukule olarak tanınan yerde yoğunluklu olarak ayrımcılık ve kentsel dönüşüm mağduru Roman çocuklar ile birlikte yine aynı bölgede farklı nedenlerden dolayı ayrımcılık ve mağduriyet yaşayan (iç göçe maruz kalan, sosyo-ekonomik durumu düşük, etnik köken ayrımcılığına maruz kalan, geçici koruma statüsünde olan vb) çocuklardır.

Risk altındaki çocuklarda birçok kendine zarar davranışı, otoriteyle ve çevresiyle uyumsuz davranışlar görülebilir. Bunların önlenmesi ya da yeni davranışlar öğretilerek düzeltilebilmesi için çocuğu okulda tutmak, okula devam etmesini teşvik etmek gereklidir. Okul terki ile başa çıkmanın yollarından en önemlisi, çocukların okula bağlanmasıdır.

Bu proje ile Karagümrük'te 6-14 yaş grubu çocukların spor ve beden hareketlerinin kullanımı ile sosyal anlamda güçlendirilerek, okulu terklerinin önlenmesi amaçlanmaktadır.

Amaç, Beklenen Değişimler ve Göstergeler

Projenin etkisini ortaya koymak için öncelikle projeye dair bir "Değişim Teorisi" oluşturulmuştur. Değişim Teorisi, proje kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlerin nasıl dizi halinde birbiri ardına sonuçlar doğurduğunu ve bu sonuçlarla asıl değişmesi hedeflenen/beklenen çıktılara nasıl ulaşılacağını betimleyen bir yol haritası olarak düşünülebilir.

Ayrıca değişim teorisi oluşturma işlemi, etki değerlendirme işleminin de ilk ayağını oluşturur. Değişim teorisi neyi amaçladığımızı ve ona nasıl ulaşmayı planladığımızı gösterirken, faaliyetlerimiz ile nihai amacınız arasındaki nedensellik bağlarını kurar. Risk Altındaki Çocukların Güçlendirilmesi Projesi'nin etki değerlendirmesini gerçekleştirebilmek için öncelikle projenin nasıl bir değişim teorisi olduğu belirlenmiştir.

Risk Altındaki Çocukların Güçlendirilmesi Projesi şu nihai amaç üzerine kuruludur:

Nihai amaca ulaşmak için proje özelinde belirlenen amaç ise

Karagömrük bölgesindeki çocukların adil ve eşit şartlarda eğitime erişimini sağlamak

Karagömrük'te 6-14 yaş grubu çocukların spor ve beden hareketlerinin kullanımı ile sosyal anlamda güçlendirilerek, okulu terklerinin önlenmesi

Bunun yanında, bu amaca ulaşmak için projenin üç ana değişimi, bu ana değişimlerle bağlantılı ve birbiri ile de ilişkili çeşitli göstergeler bulunmaktadır. Risk Altındaki Çocukların Güçlendirilmesi Projesine için hedef kitlede beklenen değişimleri ölçmek için çeşitli değişimler belirlenmiştir. Değişimler, Empower tarafından benimsenen temel amaçlar ile uyumlu olmasına özen gösterilmiştir.

Çocukların topluma katılım becerilerinin artması:²

- Çocukların grup içinde adaptasyon yeteneğinin/topluma katılımının artması.
- Çocuklarda okula ilişkin pozitif yargının güçlenmesi.
- Çocuklarda çocuk hakları farkındalığının yükselmesi.
- Çocukların yetenek ve ilgi alanlarını fark etmesi.
- Çocukların kendilerini ifade etme becerilerinin güçlenmesi ve özgüveninin artması.

Çocukların okul ortamında güçlenmesi:³

- Özellikle kız çocuklarının katılımının artması
- Çocukların fiziksel ve ruhsal anlamda daha iyi hissetmesi.
- Çocukların atölyelere katılan gönüllüleri rol model olarak benimsemesi.
- Çocukların atölyeler hakkında geri bildirim vermesi.
- Çocukların şiddetsiz iletişim becerisinin güçlenmesi.
- Çocuklarda toplumsal cinsiyet farkındalığının güçlenmesi.

Çocukların akranları ile bağının güçlenmesi:⁴

- Çocuklar akranları aracılığı ile öğrenmeye başlaması, ekip çalışmasını benimsemesi/Aralarındaki uyumun artması.
- Çocukların atölyelere ilgisi artması, düzenli olarak katılmaya başlaması.

Yukarıda saydığımız amaç ve değişim hedeflerini gerçekleştirmek için çocuklarla bir dönem boyunca okul alanında, çeşitli temaları içeren spor ve beden hareketleri atölyeleri uygulanmıştır.

² M&E belgesindeki Increased leadership and community participation skills among youth cümlesini karşılamaktadır.

³ M&E belgesindeki Improved self-esteem or self-confidence cümlesini karşılamaktadır.

⁴ M&E belgesindeki Increased Social Capital Among Youth cümlesini karşılamaktadır.

Hedefler

Risk Altındaki Çocukların Güçlendirilmesi Projesi'nin hedefleri şöyle belirlenmiştir:

- Çocukların okudukları okullarda çocuk merkezli çalışma kültürü oluşmasına katkı sağlanması,
- Çocukların okudukları okullarda, çocukların ihtiyaçlarına yönelik ders dışı faaliyetler geliştirilmesi,
- Çocukların hakları konusunda güçlendirilmesi,
- Çocukların birlikte yaşam katılım/dahil etme ve önemi, ekip çalışması, etkili iletişim, birlikte yaşam, ayrımcılık, toplumsal cinsiyet eşitliği, çatışma yönetimi, vücut bütünlüğünü koruma, güvenli alan, şiddetsiz iletişim, öz savunma ve motivasyon gibi konularda farkındalıklarının artırılması,
- Çocukların gelişim hakkı, eğitim hakkı ve oyun hakları başta olmak üzere okullarda ders içinde çocuklarla çeşitli hakları üzerine konuşulabilecek uygulamaların yer aldığı uygulama kitapçığının geliştirilmesi,
- Risk altındaki çocukların eğitim haklarına ve mevcut duruma dair farkındalık artırılmasıdır.

ETKİ DEĞERLENDİRME

Etki Değerlendirme Çalışmasının Kapsamı ve Yöntemi

Risk Altındaki Çocukların Güçlendirilmesi Projesi etki değerlendirme araştırmasının, sahanın gereklilikleri de gözetilerek karma yöntemle yürütülmesi planlanmıştır. Farklı değişim hedeflerini değerlendirebilmek için veri toplama araçları olabildiğince geniş bir yelpazeden seçilmiştir. Araştırmanın bu aşamasına kadar birebir görüşme, gözlem, odak grup görüşmesi, ön-son testler gibi niceliksel ve niteliksel araştırma yöntemlerine başvurulmuştur.

Etki değerlendirme çalışması kapsamında ilk hafta atölye çalışmalarına katılan çocukların doldurmaları için bir ön-test hazırlanmıştır. Bu test hazırlanırken çocuklara uygulanan anket çalışmalarının çeşitli zorlukları olabileceği akılda tutulmuş ve test olabildiğince çocukların anlayabileceği şekilde basitleştirilerek, sınav algısı oluşturmamasına özen gösterilerek hazırlanmıştır. Çünkü çocuk ve ergenlerle anket çalışması yapmanın doğalında taşıdığı belli riskler vardır. Bunlar okunmadan cevap verilmesi, odaklanılamaması ve okuma güçlüğü çekilmesi olarak sıralanabilir. Benzer şekilde atölyelerin tamamlanmasının ardından, atölye temalarının çocuklar üzerinde bıraktığı etkiyi anlayabilmek adına bir test daha yapılmıştır.

Bu test çocuklardaki değişimi anlamak için temel veri toplama aracı olarak düşünülmemiş bunun yanı sıra tüm atölye gönüllülerinin her atölye sonunda çocuklarla ilgili gözlemlerini ve notlarını aktaracakları bir form düzenlenmiş ve özenle doldurmaları sağlanmıştır. Atölyelerin ilk yarısının tamamlanmasının ardından çocuklarla odak grup görüşmeleri yapılmıştır. Son olarak atölyelerde yer alınmış ve gözlem yapılmıştır.

Rapor projenin yaratmayı hedeflediği değişim/sonuçlara odaklanarak hazırlanmıştır. Bunun yanı sıra Karagömrük bölgesinden iki yıldır devam eden Risk Altındaki Çocukların Güçlendirilmesi Projesine ilk atölyeden bu yana katılan çocuklar özelinde ayrı bir değerlendirme yapılmış, uzun süreli çalışmanın etkileri izlenmeye çalışılmıştır.

Hedef kitle/Çocuklar özelinde sonuçlar/etkiler

Bu bölümde göstergeler temel alınarak faaliyetlerin çocuklar üzerindeki etkileri ve çocuklardaki değişimler anlatılmıştır.

2017-2018 yılı boyunca uygulanan 96 atölye sonucunda **iletişim, şiddetsiz iletişim, ayrımcılık, iyi olma hali, ekip çalışması, toplumsal cinsiyet, birlikte yaşam** temalarındaki atölyeler çocuklara uygulanan ön-son testler; 2018-2019 yılı boyunca uygulanan 114 atölye sonucunda **iletişim, şiddetsiz iletişim, ekip çalışması, dahil etme, iyi olma hali, birlikte yaşam, ayrımcılık, toplumsal cinsiyet, akran zorbalığı, katılım** temalarındaki atölyeler, çocuklara uygulanan ön-son testler ve odak gruplar değerlendirilmiştir.

Aynı zamanda atölye yürütücüsü ve gönüllüleri atölyeye başlamadan önce atölyenin hedefleri açısından değişkenleri değerlendirilmiş, ardından atölye tamamlanmasından sonra ise atölyede kazandırılmak istenen becerilerin çocukların üzerindeki etkileri açısından puanlanmıştır. Bazı değişkenler ise odak gruplar aracılığı ile değerlendirilmiştir.

2017-2018 yılı proje dönemi boyunca gerçekleştirilen faaliyetler ile toplamda 57 çocuğa temas edilmiştir. Bu dönem boyunca düzenli olarak 18'i kız ve 28'i oğlan olacak şekilde toplamda 46 farklı çocuk gerçekleştirilen atölyelere katılmıştır.

2018- 2019 yılı proje çalışmalarına ise düzenli olarak 36'sı kız ve 42'si oğlan olacak şekilde toplamda 78 farklı çocuk katılmaktadır.

Her iki dönem de katılan kız çocuklar	7
Her iki dönem de katılan oğlan çocuklar	14
Yalnızca birinci döneme katılan kız çocuklar	11
Yalnızca birinci döneme katılan oğlan çocuklar	14
Yalnızca ikinci döneme katılan kız çocuklar	29
Yalnızca ikinci döneme katılan oğlan çocuklar	28

8 çocuk 1. dönem sonrasında ortaokuldan okuldan mezun olmuştur. Toplamda 21 çocuk her iki proje dönemi boyunca da faaliyetlere katılım sağlamıştır.

İlk dönem boyunca temas edilen çocuk sayısı 57 iken ikinci dönem boyunca temas edilen çocuk sayısı ise 78 olmuştur. Bu durumda, her iki dönem devam eden çocuklar yalnızca bir kere hesaba katıldığında tüm proje faaliyetleri boyunca 114 çocuk ile temas edilmiştir.

“Çocukların topluma katılım becerilerinin artması.” değişimi sonuçlarına göre;

(Increased leadership and community participation skills among youth)

Gönüllü değerlendirme formlarına göre 2017-2018 yılında atölyelerin çocuklar arasında sosyal adaptasyonu arttırmaya yönelik olduğunu ifade edenlerin oranı yüzde 46; 2018-2019 yılında ise 57 olarak belirtilmiştir.

Buna örnek olarak, projenin ilk yılında oyunlara dahil olmak istemeyen, hatta oyunları bozan iki kız çocuğunun artık tam tersine oyunun ilerlemesini sağladıkları, grubun düzeni için inisiyatif alır hale geldikleri, şikayet etmek yerine çözüm ürettikleri, dillerindeki şiddetin de azaldığı gözlenmiştir. Yani çocukların içinde buldukları ortamda, -okulda- alışkın oldukları derslerin yanında farklı atölyelerin varlığı, onlar açısından gitgide kabul görmüş, atölyelerin bir parçası olduğunu hissetmiş ve sonunda öznesi haline gelmişlerdir. Bu doğrultuda çocukların grup içinde adaptasyon yeteneğinin/topluma katılımının arttığı söylenebilmektedir.

Çocuklara okudukları okuldan memnun olup olmadıkları sorulmuş ve bir çoğunun farklı veya özel okullarda okuma hayalleri olduğu tespit edilmiştir. Pek çoğu mevcut koşullarından ve okullarından, çeşitli ihtiyaçları dâhilinde, memnun değildir.

Çocuklar farklı okul hayallerine ve ihtiyaçlarına dair şu cümleleri kurmuştur:

Özel okulda okumak isterdim. Benim hayal ettiğim okulda her yerde temizlikçiler var. Yerler temiz.

Yemekler okul tarafından karşılanıyor.

Bir de serbest giyebiliyorlar. Özel okulda haftada 1-2 gitsen sınıfta kalır mısın?

Özel kolejlere gitmek isterdim.

Parkı olsun, her hafta gezileri olsun. Bir de kantinde cips satılsın.

Dondurmalar 50 kuruş olsun. Büyük paket cipsler 75 kuruş olsun.

Serbest kıyafetle gelmek istiyoruz. Okulun içinde klima olsun.

Sınıfımızda da klimalar olsun. Kendimize özel dolaplar olsun.

Hocalar herkesi serbest bıraksın bir de. Şöyle diyorum; 2 ders varsa 1 ders boş bıraksın, diğerinde ders. Bir de her yer ormanlık alan olsun.

İsteddiğimiz her şeyi giyelim kimse karışmasın. Teneffüsler yarım saat olsun.

Kantinde sınırlı sayıda şey satıldığı için böyle bakkal gibi olsun, içinde her şey olsun.

Okulda müdür olmasın.

Ben yine ilkokuldaki gibi yarım saat teneffüs olmasını istiyorum. Öğretmenlerin çok fazla sert davranmaması, çok fazla yükleniyorlar. Bizim okulda bir park vardı anaokuluna özel. Öğretmenler odasından geçiliyordu. Biz beden dersinde öğretmenler odasına giriyorduk. Sonra gidip parkta oynuyorduk. Ödev olmasın.

Telefon getirmek serbest olsun.

Mesela öğretmenler tane tane anlatsınlar. Hızlıca geçiyorlar.

Birde kitap okumak istiyorum. Okulda ücretsiz kitap okuyup sonra kitap okumamın gereği yok.

G2011 yılında Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi'nde yayımlanan bir makaleye göre "(..) okulu benimseyen öğrencilerde okulu bırakma eğiliminin daha düşük (% 16,4), okulu benimsemeyen öğrencilerde ise daha yüksek (% 23,8) olduğu anlaşılmıştır. Öğrencilerin kendilerini okullarının bir parçası olarak görmeleri, büyük ölçüde okulda verilen eğitim, okul yönetiminin anlayışı ve öğretmenlerine duyulan memnuniyete bağlıdır. Nitekim Beekhoven ve Dekkers (2005) okul, ğrenci ve ebeveynler arasındaki ilişkiler ne kadar sorunsuz şekilde sürüyorsa, öğrencinin okuldan uzaklaşma ihtimalinin o ölçüde azaldığını saptamıştır." 5

Aynı çalışmanın sonuçlarına göre, sosyal etkinliklerin okulu bırakma eğilimini azalttığı da vurgulanmaktadır. "Okuldaki sosyal etkinliklere isteyerek katılanlarda okulu bırakma eğilimi yüzde 13 iken, sosyal etkinliklere katılmayanlarda bu oran iki katından daha fazladır (yüzde 28)." Okuldaki faaliyetlere katılımın okuldaki yabancılaşmayı ve okuldan ayrılma riskini azalttığı savunulmaktadır. Pek çok benzer araştırmada okullardaki atölyelerin çocukların okulla bağının güçlenmesini sağladığı ortaya konulmuştur.

Gönüllü değerlendirmelerine göre "Yaptığımız atölyelere çocuklar koşarak ve istekli bir şekilde geliyorlar. Onlara sunulan bu fırsat okulu sevmeleri için bir olanak." Sadece atölye gününde değil her gün okula heyecanla geldiklerini ileten çocukları gördüm." Buna göre iki yıl boyunca okul ortamında bulunuyor olmanın çocuklarda okula ilişkin pozitif yargının güçlenmesine katkı yaptığı söylenilmektedir.

Bunun yanı sıra odak grup görüşmelerine katılan çocuklara çevrelerinde okula gitmeyen arkadaşları olup olmadığı sorulmuş, hemen hemen tamamı, mahallelerinde pek çok arkadaşlarını veya yaşıtlarının okula gitmediğinden veya bıraktığından bahsetmiştir.

Sebepleri sorulduğunda ise:

Bir tane Suriyeli çocuk geldi, sonra okulu bıraktı, parasını alıyor ya. Kuyumcуда çalışıyor.

Benim bir arkadaşım var, ailesi okutmadı.

Benim arkadaşım vardı bir tane, annesi ve babası sofu. Çocuğu Kuranlara falan götürüyorlardı. Ondan sonra çocuk Kuran'ı falan da bıraktı.

Neden okumuyorsun dedim. Önceleri görmüyordum. Görünce sordum, okulu bıraktım, dedi. Ne için dedim? Abisi almış okuldan.

Okulu sevmiyormuş.

Kendi isteğiyle okuldan çıkanlar var. Kur'an kursunda okumak için çıktı.

Benim kuzenim var dayımın durumu olmadığı için okumuyor.

5 şimşek, H. (2011). Lise ğrencilerinde okulu bırakma eğilimi ve nedenleri (Güneydoğu Anadolu Bölgesi rneği) [Dropout tendency among high school students and its reasons (A case study in the Southeastern Anatolia Region)]. Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi - Journal of Educational Sciences Research, 1 (2), 27-47. <http://ebad-jesr.com/>.

Görüldüğü gibi ekonomik yoksunluk, ailenin çocukların okula devamını desteklememe tutumu, dini eğitimin yaygınlığı, çocuğun okulla ilgili olumlu bağ kuramamış olması okul terk sebepleri arasında yer almaktadır.

Çocukların okulla ilişkileri hakkında, atölyelere katılan gönüllülerin değerlendirmelerine göre ise;

Okulda geçirdiği zamanda kati bir iletişimin içinde kalan çocuklar, atölyeler veya faaliyetlerde daha rahat ve destekleyici bir iletişimin mümkün olduğunu görüyor. Aynı zamanda atölyelerde becerilerini keşfedip, duygularını düzenlemeyi deneyimlemek çocukların hayal kurmasını sağlayıp ve okulla bağını güçlendiriyor.

Çünkü yaptığımız atölyelere çocuklar koşarak ve istekli bir şekilde geliyorlar. Onlara sunulan bu fırsat okulu sevmeleri için bir olanak.

Çocuklar çoğu zaman atölye boyunca kendi ilgi ve yeteneklerini geliştirme, isteklerini ve düşüncelerini özgürce belirtme fırsatı yakalayabiliyorlar. Formal eğitim metotlarının dışında kalan uygulamalarla çocuklarla daha şiddetsiz bir iletişim kurabiliyoruz. Bu nedenle de çocukların zihinlerinde, aslında başka türlü bir okulun/eğitimin de var olabileceği düşüncesi beliriyor. Atölye uygulayıcılarıyla kurulan güven ilişkisi, atölye boyunca öğrendikleri ve eğlendikleri şeyler de okula devamlı gelmelerini besleyen şeyler.

Sadece atölye gününde değil her gün okula heyecanla geldiklerini ileten çocukları gördüm.

2017-2018 yılında yapılan değerlendirmelerde atölye gönüllüleri atölye boyunca yüzde 40 oranında çocukların birbirlerinin haklarını gözeterek çalışmaya katıldıklarını belirtirken, 2018- 2019 yılının ilk döneminde yapılan değerlendirmelerde aynı oranında yüzde 68'e yükseldiği gözlenmiştir. Atölyelere katılan gönüllüler, çocukların hakların konuşulduğu atölyede "Haklarımızı barışçıl şekilde savunmalıyız" cümlesini hatırlatmışlardır. İki yıl boyunca sürdürülen çalışmalarda **çocuklarda çocuk hakları farkındalığının yükseldiği söylenebilir.**

Çocuk haklarını hayata geçirmenin ilk adımı, çocuk katılımına önem vermekten geçer. Bu anlamda, her dönem başında atölye içi kuralların çocuklar ve gönüllülerce belirlendiği bir çalışmanın yapılması, çocukların kendileri ile ilgili tüm çalışmalarda katılım haklarını talep etmeleri için olanak sağlamaktadır. Projenin ikinci yılında çocukların haklarına dair farkındalıklarının yükselmesi, bu noktaya verilen önemle ilgilidir.

2017-2018 yılında yapılan değerlendirmelerde atölyeler aracılığı ile çocukların yetenek ve ilgi alanlarını fark edebileceklerine dair bir değerlendirme yapılmamış, ancak gözlem yapılmıştır.

2018-2019 yılında ise atölyelerin ardından, çocukların üçte birinde atölyelerin çocuklara yetenek kazandırdığının, çocukların ilgi alanlarını fark ettiğinin gözlemlendiği belirtilmiştir. 2017-2018 yılının ilk atölyesinde çocuklar ile tanışılırken çocuklara isimleri ile birlikte yapmaktan veya izlemekten hoşlandıkları sporları da bizlerle paylaşmaları istenmiştir. Okul ile arasındaki bağı kopma riskinin oldukça yüksek olduğu bilinen çocuklardan biri ismini söylemiş ancak ısrarla hiçbir sporu sevmeyi, sporun gereksiz olduğunu belirtmiştir. Bahsi geçen çocuk her iki proje dönemi faaliyetleri katılım göstermiştir. Bugün itibarıyla lisanslı bir bisikletçi haline gelen bu çocuk, kendindeki bu değişimin atölyelere katılımı ile ilgili olduğunu söylemiştir.

2017-2018 yılında yüzde 49 oranında çocukların özgüvenlerinin arttığı gözlemlendiği; 2018-2019 yılına ait değerlendirmelerde yüzde 56 oranında çocukların kendilerini ifade etme becerilerinin güçlendiği ve özgüvenlerinin arttığı belirlenmiştir. Katılımcı çocuklardan birinin atölye başlangıcında ve sonunda kendilerini ifade ettikleri 'çember'e yaptıkları şu vurgu, gelecek dönem devam edecek çalışmalar için ipucu vermektedir:

"Çemberde birbirimizin düşüncelerini dinliyoruz, karar alıyoruz. Kendimizi ifade ediyoruz ve çember güvenli bir yer"

Çemberin çocukların kendini ifade etmesine katkısı konusunda bir gönüllü de şöyle demiştir:

"Çocukların genel olarak bazı çekingenliklerini ve dirençlerini kırdıklarını gördüm. Çünkü ilk başta gerçekten bize karşı ve oynanan oyunlara karşı direnç gösteriyorlardı (oyunu bırakmak, kenarda oturmak, oyunu zedelemek gibi). Ama son haftalarda direnç yoktu. Çembere oturuyorduk, sohbet ediyorduk, çemberden kalkıyorduk. Kabuklarından çıkma ve bir şey söylendiğinde terslenmeyeceklerini bilmek de çok değerliydi. Orada istedikleri şekilde konuşabiliyorlar, istekte bulunabiliyorlar, oranın güvenli bir yer olduğunun farkındalar. Belki öğretmenle bu şekilde konuşamayacak, bunu ona söyleyemeyecek ama bizden birine yani bir ablaya söyleyebiliyor."

Sonuç olarak, okuldaki atölyelerin çocukların çoğunluğunda grup içinde adaptasyon yeteneğinin/topluma katılımını arttırdığı, okula ilişkin pozitif yargının güçlenmesine katkı sağladığı, çocuk hakları farkındalığının yükselmesini desteklediği, ilgi alanlarını keşfetmelerini desteklediği, kendilerini ifade etme becerilerinin güçlenmesine ve özgüvenlerinin artmasına katkı sağladığı ve topluma katılım becerilerini desteklediği söylenebilmektedir.

“Çocukların okul ortamında güçlenmesi.” değişimi sonuçlarına göre;

(Improved self-esteem or self-confidence)

2017-2018 yılında yüzde 27 oranında; 2018-2019 yılında yüzde 60 oranında atölyelerin çocuklar üzerinde odaklanma sorununda azalma sağladığı belirtilmiştir. Çocukların fiziksel ve ruhsal anlamda daha iyi hissetmesini destekleyecek atölyelere ağırlık verilmiştir. Atölyelerin kendilerini iyi hissettirdiğine dair çocuklardan alınan geri bildirimler arasında, şunlar dikkat çekicidir:

“Eğlenceli, dikkatimizi çeken şeyler oluyor. Mesela Okyanus Koleji’nin orda bir dernek var atölye oldu ama ben gitmedim. Çünkü dikkatimi çekmedi.”

“Ben çok seviyorum atölyeleri. Kübra ve Aytül Abla geldiğinde, Cem Abi geldiğinde. Çünkü onlar çok eğlendiriyorlar. Mesela lunaparka gittiğimizde eğleniyoruz ama atölyede hem eğleniyoruz hem de aklımızda bir şeyler kalıyor. Hayat ile ilgili bir şeyler veriyorlar.”

Sulukule Gönüllüleri, uzun yıllardır çalıştığı çocukların, kendi yaşadıkları bölgedeki çocuklara rol model olmalarını hedeflemektedir. Çalıştığımız çocukların, üniversiteli genç gönüllülerle iletişimde olmasının birçok avantajı bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi çocukların özdeşim kurmalarına olanak sağlamasıdır. Özdeşimin gerçekleşebilmesi için yakın bir ilişki gereklidir. Bu sebeple her bir çocukla birebir çalışılması önemlidir. Çocuğun iletişimde olduğu genci rol model alması, onda hayranlık duyduğu özellikleri taklit etmesiyle gerçekleşir. “İyi ve güvenilebilir insanlar da var”, “gelecek sadece kötü şeyler getirmeyebilir”, “ben de onun gibi olabilirim”, “ben de çabalarsam, başarabilirim,” çocukların zihninde canlanmasını arzuladığımız cümlelerdir. Bu sebeple derneğin yürüttüğü hemen hemen her faaliyette çocukların atölyelere katılan gönüllüleri rol model olarak benimsediği görülmektedir.

Gönüllüler kızmıyorlar dedin ya. Neden kızmıyorlar sence, nasıl başarıyorlar bunu?

- Çünkü sakinler.
- Hem sakinler hem sabırlılar.
- Anlayışla karşılıyorlar. Mesela gidip sarıldığımızda ya da sevgilimiz var onlara söylediğimizde anlayışla karşılıyorlar yani.

Çocukların gönüllülerle ilişkileri hakkında, atölyelere katılan gönüllülerin değerlendirmelerinde de bu durum belirgin bir şekilde ifade edilmektedir;

“Çocukların birbirine olan bağlılıkları arttırılarak ya da grup çalışmalarında kendi yapabildiklerini görmelerini sağlayarak onların özgüven kazanmalarına yardımcı oluyoruz. Aslında eğitim sisteminin çocuk iletişimi bağlamında ne kadar yetersiz olduğunu da görmemi sağladı. Sosyal sorumluluğa ihtiyacımız var.”

“Çocukları spor ve beden, ritim yoluyla bir şeylere alıştırmaya çalışıyoruz bu onlar için çok eğlenceli, çok ilgi çekici. Ben her atölyede çocukların “atölye gününü çok seviyorum her hafta onu bekliyorum” demelerine şahidim.”

“Çocuk bu atölyelerde hem kendilerini hem de birbirlerini daha iyi tanıyor, iletişim kuruyor ve kendilerini ifade edebiliyorlar. Ayrıca rol model alabilecekleri gönüllülerle tanışarak farklı seçenekleri olabileceğini keşfediyorlar.”

“Okul terkinin tespit edilen bazı sebeplerini onarmaya çalışarak bu yapılıyor. Mesela çocuk kendini okula ait hissetmiyor ya da sosyal uyumda sorun yaşıyor, hareketli olduğu için öğretmenler tarafından okuldan uzaklaştırılmaya çalışıyor ya da o ortamda kendisi bulunmak istemiyor, dışlanıyor. Spor ve beden hareketleri atölyelerinde çocukların okula uyum, sosyal uyum becerileri gelişiyor, orada akranlarıyla bir şeyler yapabileceğini ve kabul gördüğünü fark ediyor ve bu farkındalık okul sınırlarında oluyor. Kişideki okul algısı bu sayede değişmeye başlıyor. Atölyede görev alan gönüllüler de yaşça onlardan büyük yetişkinler olduğundan öğretmenleri tarafından kabul görmeyen ve yalnızlaştırılan çocuk burada yetişkinden kabul görüyor. Ayrıca bu atölyelerde şiddetsizlik savunulduğundan rol modellikte öfke kontrolü gelişimi de sağlanmaya çalışılıyor.”

“N. (yaş 11) çok çekingendi. Katılmak istemiyordu, mesela top oynadığımızda hiçbir şekilde katılmak istemiyordu. Diğer çocuklar da ona topu vermiyordu. Ama son haftalarda bayağı bir değişim gözlemledik. Topu biri diğerine diğeri ötekine falan atıyor. Kübra ile de bunu çok konuştuk. Hepsinin orada daha rahat hissettiğini ve biraz daha kabuklarından çıktıklarını gördük.”

Odak grup görüşmelerine katılan çocukların tamamı okuldaki atölyelerden çok hoşlandıklarını ifade etmişlerdir.

“Atölyeler güzel. O şeyler hariç güzel geçiyor aklımızda bir şeyler kalıyor. Oyunlar oynuyoruz. Ablalar geliyor eğleniyoruz sonra bitiyor bitmesini istemiyoruz.”

“Şu an hep girmeye başladım. Hele o kule oyunundan sonra zaten sevdim, çok güzeldi o.”

“Yeni oyunlar öğrendim yeni arkadaşlar edindim. O oyunları arkadaşlarımla da oynuyorum ben bazen.”

İlk yıl çocuklara atölyeler hakkında ne düşündükleri sorulunca hemen hemen hepsi atöyelere katılmaktan zevk aldıklarını söylemiştir. Atöyelere katılma sebepleri arasında ‘derslerden kaytarmak’ yer alsa da, kimilerine göre ‘takım olunamadığı için oyunlar oynanamasa’ da, ‘kargaşa olsa’ da çok eğlendiklerini belirtmişlerdir. İkinci yıl ise “Tüm oyunlar güzel ama kurallara uymadıkça kötü oluyor.” diyerek, atölye içinde ekip arkadaşları ile uyumu yakalayamadıklarında, oyundan beledikleri zevki bulamadıklarını belirtmişlerdir.

Bu ve buna benzer şekilde çocuklardan atöyelerin ilerleyişine dair birçok geri bildirim alınmaktadır. Özellikle oyunun bitişinde hep birlikte değerlendirmek üzere kapanış çemberi oluşturulmakta, çocuklardan oyunun etkisi üzerindeyken geri bildirimleri alınmakta ve atölye yönergesinde gerekli ise, değişiklikler yapılmaktadır.

“İlk başta çembere oturmak ve orada konuşmak çok zor oluyordu. Hem sabahki hem de öğlen yaptığımız çember. Ama sonraki haftalarda oturuyorlar, çember oluyor, çocuklar daha fazla konuşmak istiyor. İlk haftalarda B. (yaş 14) inanılmaz öfkeli, kazandığı anda bile öfkeli bir çocukken, kendi geldi bizden özür diledi.”

2017-2018 yılında yapılan değerlendirmelere göre atölyede yüzde 39 oranında çocuklar arasında sözlü şiddet meydana gelmemiş ve/veya önlenmiş; yüzde 42 oranında çocuklar arasında fiziksel şiddet meydana gelmemiş ve/veya önlenmiştir.

Benzer şekilde 2018-2019 yılında yapılan değerlendirmeler ışığında atölyeler boyunca yüzde 31 oranında çocuklar arasında sözlü şiddet, yüzde 45 oranında ise çocuklar arasında fiziksel şiddet meydana gelmediği gözlenmiştir. İki yıl boyunca çocukların şiddetsiz iletişim becerilerinin güçlendiği gözlenmiştir.

2017-2018 yılına ait değerlendirmelerde, atölye esnasında kız ve oğlan çocuklarının katılım oranının eşit olduğu belirtilmiştir. 2018-2019 yılının ilk dönemine ait değerlendirmelerde ise atölyeler esnasında yüze 79 oranında kız çocuklarının daha fazla katılımcı olduğu gözlenmiştir. Odak grup görüşmelerinde çocuklar kadın ve erkeğin eşit olması gerektiğini ama gerçeklikte eşit olamadığını söyleyerek çeşitli örnekler vermişlerdir. Kız çocuklarından biri "Aileye bakmak, para kazanmak babanın görevi değildir. Baba çalışırsa 2000 lira maaş getirir, anne de çalışırsa, o da 2000 lira maaş getirir. Böylece daha rahat olurlar." diyerek kadınların ve erkekler eşit maaş alması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Okulda kendilerinin yaşadığı eşitsizliklerden de bahsetmişler, oğlan çocuklarının oyunlarda öne atıldığından, bunun da kızların oyunlara katılmasını engellediğinden bahsedenler olmuş; diğer yandan ise idarecilerin en çok oğlanlara kızdığından, fiziksel şiddetin oğlanlara daha çok uygulandığından şikâyetçi olunmuştur. İki yıl boyunca atölyelere katılan **çocuklar arasında toplumsal cinsiyet farkındalığının güçlendiği, kız çocuklarının katılımının arttığı söylenebilmektedir.**

Atölyelerin katılan çocukların çoğunluğu için fiziksel ve ruhsal anlamda daha iyi hissetmesini desteklediği, atölyelere katılan gönüllüleri rol model olarak benimsediği, atölyelerin ilerleyişine dair birçok geri bildirim verdiği ve katılım haklarını kullandığı, şiddetsiz iletişim becerileri geliştirdiği, toplumsal cinsiyet farkındalığının güçlendirdiği, kız çocuklarının katılımının arttırdığı ve dolayısıyla çocukların okul ortamında güçlenmesini sağladığı söylenebilmektedir.

“Çocukların akranları ile bağının güçlenmesi.” değişimi sonuçlarına göre;

(Increased Social Capital Among Youth)

Atölyelere dahil olan çocuklar okuldaki farklı sınıflardan ve farklı davranışlara sahip çocuklardan oluşmaktadır. Her atölyeye katılan çocuk sayısı 12-14 arasındadır. Atölyeler ilerledikçe, atölye gönüllüleri ve çocuklar arasında güven bağı kuruldukça, atölyeye dahil olan çocukların da arkadaşlıklarının gelişmekte olduğu gözlenmiştir. 2017-2018 yılına ait değerlendirmelerde, atölyelerin çocukların uyum becerilerinde, yani farklı etnik gruptan, cinsiyetten, sınıftan çocuklarla aralarında geliştirdikleri arkadaşlık becerilerinde yüzde 49 oranında artış sağladığı gözlenmiştir. 2018-2019 yılının ilk dönemine ait değerlendirmelerde ise daha ilk dönemden çocuklar arasındaki uyum becerilerinin yüzde 84 oranına eriştiği belirlenmiştir. İlk yıla nazaran, ikinci yıla ait bu gelişmenin, uzun dönemli çalışmanın etkilerinden birisi olduğu söylenebilmektedir.

Benzer şekilde odak grup görüşmelerinde çocuklardan birisi ise “Sen bir şey düşünürsün tek başına yapamazsın, ekibini kurarsın herkesin fikriyle onu yaparsın. Mesela proje ödevinde tek başına değil birlikte hazırlarsak hepimiz daha iyi puan alabiliriz.” demiş, günlük hayat ilişkilendirmiş, okul yaşamından örnekleyip ekip çalışmasını açıklamıştır.

Çocuklar odak grup görüşmelerinde tenefüslerde karşılaştıkça selamlaştıklarını ifade etmişlerdir. Çocuklardan birisi ise “Birlikte yaşayınca birbirimize destek oluruz.” diyerek özetlemiştir. Oyun esnasında dahil olmak istemeyen arkadaşlarını dahil etmenin yollarını artık kendileri bulmaya başlamıştır. Atölyeye katılan gönüllüler ve eğitmenler tarafından, çocukların daha yavaş hareket eden ya da topu daha yavaş atan arkadaşlarına karşı toleranslı davranışlar sergilemeye başladıkları, dâhil etme teması ile oynanan oyunlarda “Herkes oyuna katıldığında daha eğlenceli oluyor.” ve “Önemli olan eğlenmek, kazanmak değil” cümlelerini daha sık duyduklarını belirtmişlerdir. İki yıl boyunca düzenli olarak sürdürülen atölyeler çocukların akranları aracılığı ile öğrenme, ekip çalışması becerilerine olumlu katkı yaptığı, aralarındaki uyumun giderek arttığı söylenebilmektedir.

2017-2018 yılında yüzde 39 oranında; 2018-2019 yılında yüzde 84 oranında atölyelerin çocuklar üzerinde uyum becerilerinden artış sağladığı gözlemlendiği belirtilmiştir. Atölyelere dahil olan çocuklar farklı sınıflarda okumaktadır. Aynı zamanda uyum problemi olan çocuklarla, uyum problemi olmayan çocukların bir arada olduğu karma gruplardır. Böylesi bir gruptaki çocukların zamanla uyum problemlerini aşarak birlikte atölyelere dahil olmaya başlaması, arkadaşlık geliştirmeleri çocukların atölyelere ilgisi arttıran ve düzenli olarak katılma isteği doğuran tutumlardandır. İki yıl boyunca projeye dahil olan çocukların okul devamsızlıklarının bir yıl boyunca 5 gün seviyesine düştüğü, okul yönetimi tarafından bildirilmiştir.

Atölyelerde farklı kişiler vardı. Mesela farklı sınıftan ya da yaşı farklı olan. Onlarla olmak size nasıl hissettirdi?

Güzel, bir kere gördüğümüz ama adını bilmediğimiz arkadaşlarla tanıştım.

Atölyelere katılan çocukların çoğunluğunda akranları aracılığı ile öğrenmenin, ekip çalışması becerilerinin geliştiği, aralarındaki uyumun arttığı, atölyelere ilgisi arttığı ve düzenli olarak katılma isteği duyduğu, dolayısıyla çocukların akranları ile bağının güçlenmesine katkı sunduğu söylenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Risk Altındaki Çocukların Güçlendirilmesi Projesi'nin etkisinin hedef grup bazlı değerlendirildiği analizler sonucunda şu çıkarımlara ulaşılmıştır:

- Spor ve beden hareketlerinin kullanımı ile sosyal anlamda güçlendirilerek, okulu terklerinin önlenmesi amacıyla gerçekleşen atölyeler çocuklara kendilerini ifade edebilecekleri araçlar ve alanlar sunmuşlardır.
- Atölyeler çocukların topluma katılım becerilerinin artmasında, okul ortamında güçlenmelerinde ve akranları ile bağlarının kuvvetlenmesinde pozitif algılarını güçlendirmiştir.
- Atölyelerin çocukların okula gelmeleri için önemli motivasyon kaynağına dönüşmüş olması, projenin nihai amacı olan çocukların adil ve eşit şartlarda eğitime erişimini sağlamak ile yakından ilişkilidir.
- Ayrıca bu atölyeler aracılığıyla çocuklar okulda sadece ilgili ders esnasında ve okul programı uygun ise erişebildikleri spor salonuna erişme imkanı bulmuşlardır.
- Atölyeler boyunca temas halinde oldukları genç gönüllülerle atölye başlangıcında veya bitiminde yaptıkları sohbetler, gönüllülerin onların gözündeki önemini pekiştirmiştir. Her atölyede aynı gönüllülerin her hafta geliyor olması çocuk-gönüllü ilişkisini geliştirmiş, çocuklarda olumlu anlamda rol model katkısı sağlanmıştır.
- Özellikle kız çocuklarında atölyelere katılım, atölyelerde söz hakkını kullanma, oğlan çocuklarının kendilerini dahil etmediği oyunlara dahil olmaya çalışma anlamında iki yılda olumlu gelişmeler yaşanmış, hem gözlemler hem de odak grup görüşmelerine göre kız çocuklarının katılım ve kendilerini ifade etme seviyesi iyileşmiştir.

Hedef grupta yer alan risk altındaki çocukların davranış ve uyum problemlerinde değişiklik sağlanabilmesi ancak uzun zamanlı çalışmalar ile mümkün olmaktadır. Bazı durumlarda, riskli olarak tanımlanan bir davranışın düzelebilmesi yıllar süren bir çalışma gerektirmektedir. Bu bakımdan projenin temel amaçlarından olan risk altındaki çocukların güçlendirilmesi bakımından başta atölye çalışmalarının devamı olmak üzere çalışmalara katılan çocukların takibinin yapılması oldukça önemli bir gerekliliktir.

Çocuklar ile atölye uygulayıcıları ile kurulan güven bağının devamlılığı ve bu güven bağı ile doğrudan ilişkili sonuçların elde edilebilmesi için atölye çalışmalarının uzun aralar olmaksızın devamı sağlanmalıdır. Bu bağın kuvvetlenmesi için, çocukların okul terkinin önlemede önemli rollere sahip olan öğretmenlerin ve bakım verenlerin de sürece dahil edilmeleri, çocuklara kazandırılması hedeflenen tutumların kalıcılığının sağlanması için işbirliği halinde çalışılması gereklidir.

Üretilen modelin Sulukule Gönüllüleri Derneği haricinde kurum ve kişilerce uygulanabilir olması, dahası eğitim sisteminin bir parçası haline gelerek okulların kendileri tarafından uygulanıyor olması, projenin nihai amacına ulaştığının en güvenilir göstergesi olacaktır.

EKLER

Atölye değerlendirme formu

Atölye Değerlendirme Formu

Gönüllünün adı ve soyadı

	1. Hafta	2. Hafta	3. Hafta	4. Hafta	5. Hafta
Atölyenin adı					
Tarih					

Lütfen her hafta için belirtilen ifadeyi Evet (E) veya Hayır (H) olarak yanıtlayın.

Atölye öncesi düşünülerek doldurulacaktır. Atölyenin çocuklara kazandırmayı hedeflediği beceriler	İletişim kurma					
	Şiddetsiz iletişim kurma					
	Arkadaşlarının duygularını tanıma					
	Uyum becerilerinde artış					
	Odaklanma sorununda azalma					
	Kayıgı düzeyinde azalma					
	Özgüveni artırma					
	Birarada uyum					
	Sosyal adaptasyonu artırma					
	Yetenek kazandırma					

Lütfen her hafta için belirtilen ifadeye 1-10 arasında bir değer veriniz (1 en az 10 en fazla)

Katılım	Atölyeye katılım yeterli sayıydı.					
	Atölye esnasında kızlar daha katılımcıydı.					
	Atölye esnasında erkekler daha katılımcıydı.					
	Atölyeye katılan ve farklı etnik gruba mensup çocukların atölyelere katılım istekliliği arasında bir farklılık gözlemedim.					

Lütfen her hafta için belirtilen ifadeye 1-10 arasında bir değer veriniz (1 en az 10 en fazla)

Anlama-Öğrenme	Atölye çocukların ilgisini çekti.					
	Atölye çocukların becerisine uygundu.					
	Atölye boyunca çocukların söz alma sıklığı arttı.					
	Atölye boyunca çocukların haklar konusunda farkındalığı arttı.					

Lütfen her hafta için belirtilen ifadeye 1-10 arasında bir değer veriniz (1 en az 10 en fazla)

Uyum ve Şiddetsiz İletişim Kurma	Çocuklar atölyeye zamanında geldi.					
	Atölyede çocuklar arasında sözlü şiddet meydana geldi.					
	Atölyede çocuklar arasında fiziksel şiddet meydana geldi.					
	Atölyede çocuklar arasında çalışmayı engelleyen oldu.					
	Atölye esnasında ne yapacağımı bilemediğim bir durum oldu. (Dikkat çekici ise, açıklama yazın lütfen.)					
	Atölye esnasında çocuklar soru sorarken izin istedi.					
	Atölye esnasında çocuklar birbirlerinin haklarını gözeterek çalışmaya katıldı.					
	Atölye esnasında çocuklar birbirinin sözünü kesmedi.					
	Atölye başlangıcında çocuklar duygularını ifade etmekte zorlandı.					
	Atölye sonunda çocuklar duygularını ifade etmekte zorlandı.					
Atölye esnasında çocukların birbirlerinden birşeyler öğrendiğini gözlemedim.						

Çocuklar için ön test örneği

19.11-2018-23.11.2018 haftası

- 1) İnsanlar birbirinden bir şey istemek için iletişim kurarlar.
Evet Hayır
- 2) İnsanlar arasında iyi bir iletişim olabilmesi için, birbirimizin yüzüne bakmaya gerek yoktur.
Evet Hayır
- 3) Daha önce tanışmamış olmak insanlar arasındaki iyi iletişimi engeller.
Evet Hayır
- 4) Birine kızdığında onu bir büyüğüme (anne, baba, abla, abi, öğretmen) şikayet ederim.
Evet Hayır
- 5) Birine kızdığında ona vurabilirim.
Evet Hayır
- 6) Biri beni üzdüğünde onunla bir daha konuşmam.
Evet Hayır
- 7) Biri beni üzdüğünde ona küfür edebilirim.
Evet Hayır
- 8) Ekip çalışmasında ortak bir amaç belirlememiz gerekir.
Evet Hayır
- 9) Başarısız olursak, ekipteki diğer arkadaşları sorumlu tutarım.
Evet Hayır
- 10) Bir işi yaparken ekipteki arkadaşlarımla aynı fikirde değilsem, kendi fikrime göre hareket ederim.
Evet Hayır
- 11) Aynı ekipteki tüm arkadaşlarımla oynadığımız oyundan zevk alması benim için önemlidir.
Evet Hayır
- 12) Bahçede oyun oynarken, oyundan sıkılan kişi çok yakın arkadaşım değilse, oyuna katılması için zorlamam.
Evet Hayır
- 13) Oyuna tanımadığım arkadaşların katılmasından rahatsız olmam.
Evet Hayır

Karagömrük Mahallesi, Prof. Naci Şensoy Cd. Sağel Sk. No:2/D,
34091 Fatih/İstanbul
T: (0212) 631 90 80

sulukulegonulluleri.org

@SulukuleGD

@sulukulegonulluleri